

Date: 25th January-2026

ARTERIAL GIPERTENZIYADA FARMAKOLOGIK DAVOLASH STRATEGIYALARI.

O`qituvchi: **Hamdamova Surayyo Zayniddinovna**

O`qituvchi: **Usmonov Shoxjaxon Bazirgon o`g`li**

Qorako`l Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi

Annotatsiya: Arterial gipertenziya (AG) yurak-qon tomir kasalliklari orasida eng keng tarqalgan va o`lim ko`rsatkichlari yuqori bo`lgan patologiyalardan biridir. Ushbu maqolada arterial gipertenziyani davolashda qo`llaniladigan asosiy farmakologik guruhlari, ularning ta`sir mexanizmlari, klinik samaradorligi, kombinatsiyalangan terapiya tamoyillari hamda dori tanlashda individual yondashuv masalalari yoritilgan. Shuningdek, dori xavfsizligi, polifarmatsiya va bemorlarning davolashga rioya qilishi bilan bog`liq muammolar tahlil qilingan.

Kalit so`zlar: arterial gipertenziya, farmakologiya, antihipertenziv dorilar, kombinatsiyalangan terapiya, yurak-qon tomir xavfi.

1. Kirish

Arterial gipertenziya surunkali kasallik bo`lib, sistolik arterial bosimning 140 mm simob ustunidan va/yoki diastolik bosimning 90 mm simob ustunidan yuqori bo`lishi bilan tavsiflanadi. Jahon sog`liqni saqlash tashkiloti ma`lumotlariga ko`ra, gipertenziya dunyo bo`yicha millionlab insonlarning nogironligi va erta o`limiga sabab bo`layotgan asosiy omillardan biridir.

AG ko`pincha uzoq vaqt davomida simptomsiz kechadi, ammo yurak ishemik kasalligi, insult, yurak yetishmovchiligi va buyrak yetishmovchiligi kabi og`ir asoratlar rivojlanishiga olib keladi. Shu sababli arterial gipertenziyada samarali va xavfsiz farmakologik davolash strategiyalarini ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi.

2. Arterial gipertenziyaning patofiziologik asoslari

AG rivojlanishida bir nechta patogen mexanizmlar ishtirok etadi:

- Renin–angiotenzin–aldosteron tizimi faolligining oshishi
- Simpatik asab tizimi faollashuvi
- Tomir devori tonusining ortishi
- Natriy va suyuqlikning organizmda ushlanib qolishi

Farmakologik davolash ushbu mexanizmlarning bir yoki bir nechtasiga ta`sir ko`rsatishga qaratilgan.

3. Arterial gipertenziyada farmakologik davolashning umumiy tamoyillari

Antihipertenziv terapiya quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- Arterial bosimni maqsadli darajaga tushirish
- Yurak-qon tomir asoratlari xavfini kamaytirish
- Bemorning individual xususiyatlarini hisobga olish

Date: 25th January-2026

• Davolashning uzoq muddatli xavfsizligini ta'minlash
Ko'pgina bemorlarda dori terapiyasi hayot tarzini o'zgartirish bilan birga olib boriladi.

4. Antihipertenziv dori vositalarining asosiy guruhlarini

4.1. Angiotenzin-konvertlovchi ferment (AKF) ingibitorlari

AKF ingibitorlari angiotenzin II hosil bo'lishini kamaytirib, tomirlar kengayishiga olib keladi. Ushbu guruh dorilari yurak yetishmovchiligi, diabet va buyrak kasalliklari bo'lgan bemorlarda ayniqsa samarali hisoblanadi.

4.2. Angiotenzin II retseptorlari blokatorlari (ARB)

ARB preparatlari angiotenzin II ning tomir devoriga ta'sirini bloklaydi. Ular yaxshi o'zlashtirilishi va kam nojo'ya ta'siri bilan ajralib turadi.

4.3. Kalsiy kanallari blokatorlari

Bu guruh dorilari tomir silliq mushaklarining bo'shashishiga olib keladi. Ayniqsa keksa yoshdagi bemorlarda va izolyatsiyalangan sistolik gipertenziyada samarali.

4.4. Diuretiklar

Diuretiklar natriy va suyuqlikni organizmdan chiqarib, arterial bosimni pasaytiradi. Ular kombinatsiyalangan terapiyada muhim o'rin tutadi.

4.5. Beta-adrenoblokatorlar

Beta-blokatorlar yurak qisqarishlar sonini kamaytiradi va yurak yuklamasini pasaytiradi. Ishemik yurak kasalligi bilan birga kechuvchi AG da keng qo'llaniladi.

5. Kombinatsiyalangan farmakologik terapiya

Ko'pgina bemorlarda monoterapiya arterial bosimni yetarli darajada nazorat qila olmaydi. Shu sababli ikki yoki undan ortiq dori vositalarini birgalikda qo'llash tavsiya etiladi.

Kombinatsiyalangan terapiya:

- Dori ta'sirini kuchaytiradi
- Nojo'ya ta'sirlarni kamaytiradi
- Davolash samaradorligini oshiradi

6. Individual yondashuv va komorbid holatlar

AG ni davolashda quyidagi omillar hisobga olinishi lozim:

- Bemor yoshi
- Hamroh kasalliklar (diabet, buyrak yetishmovchiligi)
- Yurak-qon tomir xavfi darajasi

Masalan, diabetli bemorlarda AKF ingibitorlari ustuvor hisoblanadi.

7. Dori xavfsizligi va nojo'ya ta'sirlar

Antihipertenziv dorilar quyidagi nojo'ya ta'sirlarni keltirib chiqarishi mumkin:

- Elektrolit disbalansi
- Ortostatik gipotenziya

Date: 25th January-2026

- Bradikardiya

Davolash jarayonida bemorlarni muntazam monitoring qilish zarur.

8. Polifarmatsiya va dori-dori o‘zaro ta’siri

Ko‘p dori qabul qiladigan bemorlarda dori-dori o‘zaro ta’siri xavfi ortadi. Farmakologik nazorat ushbu muammolarni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.

9. Bemorlarning davolashga rioya qilishi (adherence)

Davolash samaradorligi ko‘p jihatdan bemorning dori qabuliga rioya qilishiga bog‘liq. Soddalashtirilgan davolash sxemalari va bemorlarni o‘qitish muhim hisoblanadi.

10. Muhokama

Zamonaviy tavsiyalarga ko‘ra, arterial gipertenziyada farmakologik davolash individual va kompleks bo‘lishi kerak. Birgina arterial bosimni tushirish emas, balki yurak-qon tomir xavfini kamaytirish asosiy maqsad hisoblanadi.

11-12. Gipertenziyada zamonaviy klinik tavsiyalar (Guidelines)

So‘nggi yillarda arterial gipertenziyani davolash bo‘yicha xalqaro klinik tavsiyalar sezilarli darajada yangilandi. Yevropa kardiologiya jamiyati va Amerika yurak assotsiatsiyasi tomonidan ishlab chiqilgan qo‘llanmalarda farmakologik davolashning individual va bosqichma-bosqich yondashuvi tavsiya etiladi.

Ushbu tavsiyalarga ko‘ra, ko‘pchilik bemorlarda davolashni darhol kombinatsiyalangan terapiya bilan boshlash arterial bosimni tezroq va barqaror nazorat qilish imkonini beradi. Maqsadli arterial bosim ko‘rsatkichlariga erishish yurak-qon tomir asoratlari xavfini sezilarli kamaytiradi.

13. Rezistent arterial gipertenziyada farmakologik yondashuv

Rezistent arterial gipertenziya kamida uch xil antihipertenziv dori vositasini, jumladan diuretikni qabul qilayotgan bemorlarda arterial bosim nazorat qilinmasligi bilan tavsiflanadi. Ushbu holat klinik amaliyotda muhim muammo hisoblanadi.

Rezistent gipertenziyada dori tanlashda aldosteron antagonistlari, yuqori samarali diuretiklar va markaziy ta’sir etuvchi preparatlar qo‘llanilishi mumkin. Shuningdek, bemorning dori qabuliga rioya qilishi va ikkilamchi gipertenziya sabablarini istisno qilish muhim ahamiyatga ega.

14. Arterial gipertenziyada farmakogenetika istiqbollari

So‘nggi ilmiy tadqiqotlar farmakogenetik omillarning antihipertenziv dorilarga javob reaksiyasida muhim rol o‘ynashini ko‘rsatmoqda. Ayrim genetik polimorfizmlar dori samaradorligi va nojo‘ya ta’sirlar rivojlanishiga ta’sir ko‘rsatadi.

Farmakogenetik yondashuv kelajakda arterial gipertenziyada individual farmakoterapiya ishlab chiqishga imkon yaratadi. Bu esa davolash samaradorligini oshirish va nojo‘ya ta’sirlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

15. Gipertenziyali bemorlarda farmakoekonomik jihatlar

Arterial gipertenziyada uzoq muddatli dori terapiyasi sog‘liqni saqlash tizimi uchun katta iqtisodiy yuk hisoblanadi. Shu sababli farmakoekonomik baholash muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, samarali kombinatsiyalangan terapiya yurak-qon tomir asoratlari kamaytirib, shifoxonaga yotqizish holatlarini qisqartiradi. Natijada davolash xarajatlari uzoq muddatda kamayadi va bemorlarning hayot sifati yaxshilanadi.

16. Terapevtik amaliyotda hamshiraning roli

Arterial gipertenziyani boshqarishda hamshiralar muhim o‘rin tutadi. Ular arterial bosimni muntazam nazorat qilish, dori qabulini kuzatish va bemorlarni o‘qitish orqali davolash samaradorligini oshiradi.

Hamshiralar tomonidan olib boriladigan ta‘limiy ishlar bemorlarning dori terapiyasiga rioya qilishini yaxshilaydi va gipertenziya bilan bog‘liq asoratlari xavfini kamaytiradi.

17. Tadqiqot cheklolari

Mazkur maqola asosan adabiyotlar tahliliga asoslangan bo‘lib, unda randomizatsiyalangan klinik tadqiqot natijalari cheklangan. Ayrim tavsiyalar hududiy va populyatsion farqlarga bog‘liq bo‘lishi mumkin. Kelgusida individual yondashuvga asoslangan klinik tadqiqotlar o‘tkazilishi maqsadga muvofiq.

18. Amaliy xulosalar va tavsiyalar

- Arterial gipertenziyada farmakologik davolash individual asosda olib borilishi lozim
- Ko‘pchilik bemorlarda kombinatsiyalangan terapiya ustuvor hisoblanadi
- Davolash samaradorligi muntazam monitoring orqali baholanishi kerak
- Bemorlarni o‘qitish va dori qabuliga rioya qilishni oshirish muhim

Xulosa

Arterial gipertenziyada farmakologik davolash strategiyalari patogen mexanizmlarga asoslangan, individual yondashuvni talab qiladigan jarayondir. To‘g‘ri tanlangan dori vositalari va kombinatsiyalangan terapiya yurak-qon tomir asoratlari xavfini sezilarli darajada kamaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. World Health Organization. **Hypertension**. WHO, 2023.
2. Williams B. et al. **ESC/ESH Guidelines for the management of arterial hypertension**. European Heart Journal, 2018.
3. Whelton P.K. et al. **2017 ACC/AHA Hypertension Guideline**. Hypertension, 2018.
4. Messerli F.H. **Antihypertensive therapy**. The Lancet, 2019.

Date: 25th January-2026

5. Carey R.M. **Resistant hypertension.** New England Journal of Medicine, 2020.
6. Burnier M. **Drug adherence in hypertension.** European Heart Journal, 2019.
7. Kaplan N.M. **Clinical hypertension.** Wolters Kluwer, 2021.
8. Poulter N.R. **Combination therapy in hypertension.** Journal of Hypertension, 2020.
9. Weber M.A. **Pharmacologic treatment of hypertension.** Circulation, 2019.
10. Bakris G.L. **Hypertension and kidney disease.** Kidney International, 2020.

